

DAPHNIS JA CHLOÉ

CARMEN

RAADIO

KUKU

FM 100,7 MHz

MÕTLEVALE INIMESELE

 ESTONIA
TEATER

Maurice Ravel

DAPHNIS JA CHLOÉ

Ühevaatuseline ballett

Mihhail Fokini libreto Longose samanimelise romaani järgi

Esiatendus 8. novembril 1996

Koreograaf MAI MURDMAA
Muusikaline juht ja dirigent JÜRI ALPERTEN
Dirigent NORMAN-ILLIS REINTAMM
Kunstnik ANDRIS FREIBERGS (Läti)
Valguskunstnik LLOYD SOBEL (USA)

Repetiitorid Aime Leis, Elita Erkina
Koormeistrid Jüri Rent, Anne Dorbek
Balleti kontsetmeister Levon Dzhavadjan
Koori kontsertmeister Mari-Ann Aljaste
Orkestri kontsertmeister Jaak Tork
Etenduse juht Jüri Kruus

Osades:

Chloé Tatjana Voronina, Inna Sõrmus,
Maigret Mägi

Daphnis Artur Lill, Stanislav Jermakov,
Tiit Helimets

Dorcon Andrus Kambre, Juri Mihhejev,
Dmitri Hartšenko

Bryaxis Vladimir Klepinin, Sergei Fedosejev

Lycénion Tatjana Kilgas, Kaire Kasetalu,
Marina Kesler

Nümfid Inna Sõrmus, Jane Raidma,
Lemme Järvi, Margarita Klepinina,
Katrín Kivimägi, Maigret Mägi,
Tiina Kripsaar, Seili Loorits

Orkestrisolistid Helge Oserov, Sigríd Orusaar (flööt)
Vahur Vurm, Jüri Millistfer (klarnet)

Estonia Teatri balletitrupp
Estonia Teatri Sümfooniaorkester ja ooperikoor

Balleti lavastuses on järgitud Mihhail Fokini libretot, kuid osa tegevust on viidud kaasaega, nagu jälgiksime meie seda ilusat antiikpastoraali oma silmade läbi.

Mai Murdmaa

Sisu

1. pilt

Karjused ülistavad Paani, kelle püha täna tähistatakse. Daphnis ja Chloé pühendavad nümfide altarile oma armastuse. Karjus Dorcon on samuti märganud Chloéd ja tahab võita tema poolehoidu. Otsustatakse, et mõlema noormehe tantsukunst peab näitama, kellel on õigus Chloéle. Dorconi tants on kohmakas ja tahumatu, Daphnise oma aga täiuslik – tema võidabki võistluse ja tütarlaps kuulub talle. Lycénionile on Daphnis silma jäänud. Ta püüab noormeest võrgutada, kuid Daphnis jääb tema võludele külmaks. Ootamatult tungivad hiide röövlid ja viivad Chloé endaga kaasa. Daphnis on meeleheitel. Ta neab jumalaid, kes lubasid sündida sellisel õnnetusel.

2. pilt

Röövlid pidutsevad. Nende peamees Bryaxis saabub koos Chloéga. Kaitsetu tütarlaps anub halastust, kuid tema kaebed kutsuvad Bryaxises esile vaid meelepaha. Välkude sähvides jõuavad kohale nümfid ja õudusest haaratud röövlid põgenevad.

3. pilt

Daphnis on öö veetnud nümfide groti juures, paludes neilt abi. Koos esimeste päikesekiirtega jõuab tagasi Chloé. Armunute kohtumisrõõm on piiritu. Daphnis mängib vilepillil kaunist melodiat, mis kutsub kohale ka teised karjused. Üldine rõõm vallandub juubeldavaks ülemlauluks armastusele.

Maurice Ravel

Meie sajandi prantsuse muusikast rääkides nimetatakse sageli koos kahte nime – Claude Debussyd ja Maurice Raveli, sest nende looming löi uue suuna prantsuse muusika arengus alates 19. sajandi lõpust. Kuigi nad võtsid eeskju teineteiselt ja varastes teostes leidub sarnaseid jooni, on nende väljakujunenud stiil täiesti erinev ning omanäoline. Mõlemaid heliloojaid peetakse impressionistideks, kuid Raveli hilisem looming kaugeneb impressionismile omastest joontest. Ravel on meie sajandi üks omalaadsemaid heliloojaid – geniaalne orkestreerija, pianismi stiiliuendaja, leidlik harmoniseerija, julge muusikaliste vormidega katsetaja –, kelle värviküllase tämbri ja vitaalse rütmikaga teosed on tugevasti mõjutanud järgnevate aastakümnete muusikat.

Maurice Ravel sündis 7. märtsil 1875. aastal Hispaania piiri lähedal väikeses prantsuse linnakeses Ciboures. Tema isa oli prantsuse, ema aga baski rahvusest, kellelt tulevane helilooja päris kiindumuse hispaania muusika vastu. Ravel astus Pariisi Konservatooriumi juba 14-aastaselt, õppides esialgu harmooniat ja klaverit, hiljem kompositsiooni, õpetajateks Charles-Wilfrid Bériot ja Gabriel Fauré. Tema esimeste teoste hulgas äratasid tähelepanu klaveripalad “Groteskne serenaad” ja “Antiikne menuett”. Raveli varasele loomingule on mõju avaldanud Debussy kõrval veel Eric Satie, prantslaste loomingulise rühmituse “Kuuik” liige. Eriliselt köitis Raveli vene muusika, mistõttu otsis ta sageli ainet vene heliloojate teostest. Nikolai Rimski-Korsakovi “Šeherezade” ajel kirjutas Ravel avamängu “Šeherezade” ning samanimelise vokaaltsükli T. Klingsori tekstile. Modest Mussorgski lõpetamata ooper “Hovanštšina” ahvatles teda koos Igor Stravinskiga kirjutama ooperile uut redaktsiooni, mis on kahjuks kaduma läinud. Raveli orkestratsioonis on aga kuulsaks saanud teine Mussorgski teos “Pildid näituselt”, mis originaalis on loodud klaveritsükliina.

Raveli loomingu kõrgpunktideks on orkestriteos “Hispaania rapsoodia”,

ooper “Hispaania tund”, ballett “Daphnis ja Chloé” ja tema tuntuim teos “Bolero”. Ballette on Ravel kirjutanud veel teisigi: lasteballett “Hane-ema”, viis miniatuurset muinasjutustseeni, koreograafiline poem “Vals”, jt.

Hiilgava pianistina on Ravel loonud hulgaliselt väärtuslikku klaverimuusikat – klaveripala “Vetemäng”, tsükkel “Peegeldused”, klaverikontserdid G-duur ja D-duur. Klaverikontsert D-duur on kirjutatud vasakule käele – spetsiaalne teos pianist Paul Wittgensteinile, kes kaotas sõjas parema käe.

Raveli viimased eluaastad olid traagilised. Esimeses Maailmasõjas saadud trauma autoõnnetuse tagajärjel sai talle saatuslikuks ja ta suri pärast ajuoperatsiooni 28. detsembril 1937. aastal Pariisis. Viimaseks teoseks jäi Fjodr Šaljapinile kirjutatud “Don Quijote kolm laulu Dulcineale”.

Ravel oli tunnustatud helilooja juba oma eluajal. Isegi tänav, kus ta sündis, nimetati tema järgi ringi siis, kui ta elas. Korraldati tema muusika õhtuid ehk “raveliaade”. Paraku ei omistatud talle ihaldatud Rooma preemiad, mida peeti kõrgeks tunnustuseks.

Rõõmu oma kutsumusest põhjendas ta nii: “On ütlemata hea, et mul õnnestus hakata muusikat kirjutama, sest olen veendunud, et ma pole kunagi olnud millekski muuks võimeline.”

“Daphnis ja Chloé”

Balleti “Daphnis ja Chloé” sünnilugu on otseselt seotud Sergei Djagilevi balletitrupi *Ballets Russes* esinemistega Pariisis. Alates 1907. aastast organiseeris vene kunstimetseen Sergei Djagilev Pariisis ooperi- ja balletietendusi, mida nimetati vene hooaegadeks. Nendel ettevõtmistel oli suur mõju paljude maade balleti arengule. Tema balletitrupis kuulus eriline koht Mihhail Fokinile – esmaklassilisele tantsijale ja suurepärasele ballettmeistrile, kaasaegse balleti isale, nagu teda ajakirjanduses nimetati. Trupi repertuaaris oligi peamiselt Fokini koreograafia, mida mõjutas olulisel määral ameeriklannast tantsu-uuendaja Isadora Duncan, kelle eeskujud lähtusid vanakreeka plastikast. Et rikastada oma trupi repertuaari, tellis Djagilev aeg-ajalt heliloojatelt uusi ballette, mille tulemusena on sündinud nii mõnigi šedööver, näit. Stravinski “Tulilind”, “Petruška” ja “Kevadpühitus”, Prokofjevi “Kadunud poeg”, de Falla’ “Kolmnurkne kübar” jpm.

Niinimetatud teise vene hooaja etenduste ajal 1909. aastal tegi Djagilev Ravelile ettepaneku kirjutada ballett vanakreeka kirjaniku Longose romaani “Daphnis ja Chloé” ainetel. “Daphise ja Chloé”, kolmeosalise koreograafilise sümfonia, tellis minult vene balletitrupi juht Sergei Djagilev. Libreto on kuulsa trupi ballettmeistrilt Mihhail Fokinilt. Mõtlesin luua selle teose suure muusikalise freskona, milles ei oleks niivõrd ehtsat antiiki, kuivõrd mu unistuste Hellast, lähedast sellele, mida on oma teoseis kujutanud 18. sajandi lõpu prantsuse kunstnikud ja kirjanikud”.

Daphnise ja Chloé armastusloo algautor kirjanik Longos olevat elanud 2. või 3. sajandil Lesbose saarel. Tema loomingust on teada vaid antud teos. “Daphnis ja Chloé”, hilisema antiikkreeka kirjanduse üks täiuslikemaid kunstiteoseid, on üks esimesi teadaolevaid pastoraal-romaane üldse. Pastoraal- ehk karjaseromaan kujutab idüllilist karjase- ja maaelu ning see zhanr läks moodi sajandeid hiljem, eriti 18. sajandi Prantsusmaal. “See on idüll täis heledat päikesepaistet ja erakordseid

kaunidusi”, on öelnud romaani kohta Goethe, “Lugu on nii ilus, et seda tuleks igal aastal kord üle lugeda ja sellest õppida ning selle suurt ilu taas tunnetada”. Tema ütluses peitub mõte, et romaanis leidlastena üles kasvanud noormees Daphnis ja tütarlaps Chloé, küpsedes looduse keskel, avastavad oma ürgsed tungid ehedalt ja puhtalt nagu loodus ise. Ballett “Daphnis ja Chloé” jõudis publiku ette 8. juunil 1912. aastal Pariisis Chatelêt’ teatris Djagilevi balletitrupi esituses, lavakujunduse tegi Leon Bakst. Seda lavastust luues eiras Fokin paljusid klassikalise balleti traditsioone. “Loobusin täielikult klassikalise balleti sammudest ja positsioonidest. Karjusneidude, bakhantide, sõjameeste, Chloé, Daphnise tantsud ehitasin üles kreeka õitseaja plastikale. Dorconi ja nümfide tantsudes kasutasin aga arhailisemaid poose... Kõik tantsisid paljajalu või sandaalides... Bakhanaal haaras publiku kaasa... Ballett läks hiigelmenuga: aplausid, lõputud tagasikutsumised...”. Esietendusest oldi Pariisis vaimustatud ning ajakirjanduses nimetati balletti “geniaalseks nii üksnes muusika, kui ka balletikunsti seisukohast”. Praegu tantsitakse “Daphnist ja Chloéd” kogu maailmas ja populaarseks on saanud ka balletimuusika alusel loodud kaks orkestrisüiti. Estonia Teatris on “Daphnist ja Chloéd” lavastanud Mai Murdmaa 1966. ja 1972. aastal.

Daphnis – kreeka mütoloogias noor kaunis Sitsiilia veisekarjane, Hermese ja nümfi poeg, nümfide lemmik. Teda peeti karjaselaulu loojaks. Nümf, kellele ta truudust oli murdnud, muutis ta pimedaks, ta kukkus kaljult surnuks ja võeti taevasse. Daphnise müüt on suuresti mõjutanud Euroopa maade kirjandust, eriti Longose romaani kaudu. Armupiinas vaevlev Daphnis oli 17. ja 18. sajandi karjaseluule lemmikkuju.

Antiigileksikon

Georges Bizet-Rodion Štšedrin

CARMEN

Ballett ühes vaatuses
Jurijus Smoriginase libreto
Prosper Mérimée samanimelise novelli alusel

Esietendus 8. novembril 1996